

Dansk sproghistorie

10

800-200: den nordiske kontekst

Thomas Olander

Roots of Europe, INSS, Københavns Universitet

15. november 2010

▸ i dag

- opfølgning
- de nordiske sprog
- tekst 2: runeindskrift på trææske fra Stenmagle
- tekst 1: runeindskrift på guldhornet fra Gallehus (400-t.)
- oldislandsk
- tema: runealfabetet
- workshop om eksamen

▸ opfølgning

Ursula Brøchner Kaufmann (læserbrev i Politiken, 16. april 2008)

Ører og sprog

Kære Peder Skyum-Nielsen.

Talesproget opstod først, det tilegnes først, det er i det hele taget det primære sprog. Skriftsproget er sekundært og skal afspejle talesproget.

Det danske talesprog udvikler sig hurtigt, og skriftsproget følger ikke med, sådan som det burde. Problemet er, at det danske skriftsprog er dybt forældet. Det er skriftsproget, der trænger til en revision, ikke talesproget. Jeg har ingen problemer med at forstå dansk talesprog – har du? Hvis det er tilfældet, vil jeg foreslå dig at prøve at rense ørerne i stedet for at rense sproget.

▸ de nordiske sprog, 1/2

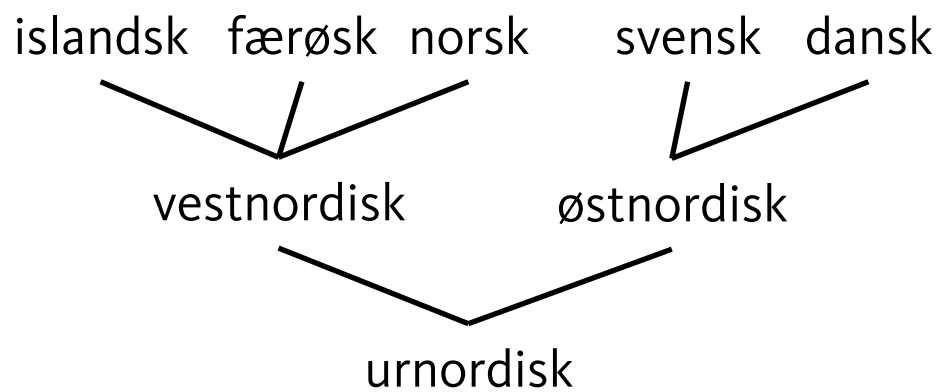

illustration fra denstoredanske.dk

▸ de nordiske sprog, 2/2

- østnordisk
  - *ei, au, ey* monoftongeres til *ē, ø, õ*
oldisl. *seinn, austr, heyra* ~ sv. *sen, öst, höra*
no. *sein, aust, høyre* da. *sen, øst, høre*
- vestnordisk
  - *v-* mistes foran *r*
oldisl. *rangr, reiðr* ~ sv. *vrång, vred*
no. *(v)rang, (v)reid* da. *vrang, vred*

▸ tekst 2: trææske fra Stenmagle (ca. 200-550)

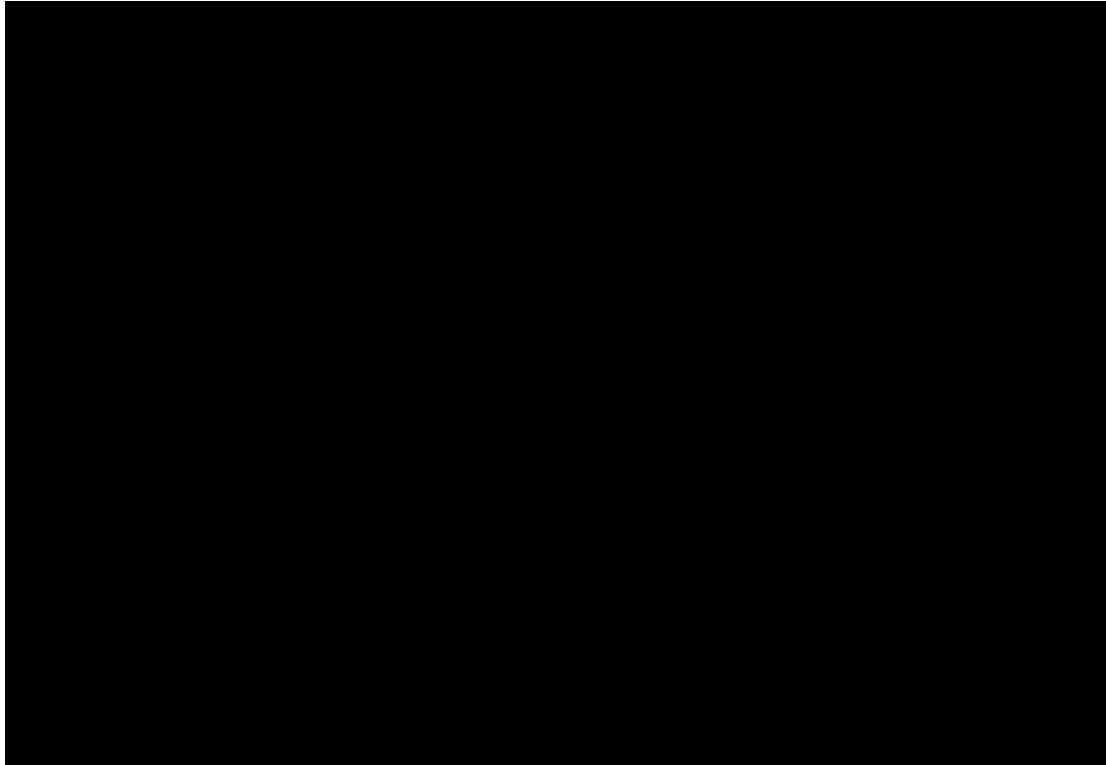

illustration fra
arild-hauge.com

- translitteration: *hagiradaz : tawide*
- transskription: *hagirādaz tawidē*
- oldisl. *hagráðr* ‘som giver gode råd’

- tekst 1: guldhornet fra Gallehus (400-t.), 1/2

foto: Mirjam Marti

▸ tekst 1: guldhornet fra Gallehus (400-t.), 2/2

- translitteration: ekhlewagastiz : holtijaz : horna : tawido :
- transskription: *ek Hlewagastiz holtijaz horna tawidō*
- ‘jeg, Lægæst fra skoven, lavede hornet’
- *Hlewagastiz* formentlig ‘gæst på et beskyttet sted’
- litteratur
  - Ottar Grønvik: »Runinskriften på gullhornet fra Gallehus«, *Maal og minne* 1999(1): 1-18
  - <http://www.runenprojekt.uni-kiel.de/abfragen/standard/deutung2.asp?findno=28&ort=Gallehus&objekt=Goldhorn>
    - henvisninger til 17 forskellige tolkninger af indskriften

▶ oldislandsk

- *Þat er upphaf þessa máls, at Qkupórr fór með hafra sína ok reið, ok með honum sá áss, er Loki er kallaðr; koma þeir at kveldi til eins búanda ok fá þar náttstað.*

upphaf n. 'begyndelse'

sá m. 'den'

mál n. 'fortælling'

áss m. 'as, gud'

Qkupórr m. 'age-Tor', tilnavn til
Tor

kveld n. 'aften'

hafr m. '(gede)buk'

búandi m. 'bonde'

reið f. 'vogn'

náttstaðr m. 'nattely'

- 5 minutter: tal med jeres sidemand om oversættelse og sproghistorisk interessante fænomener

▸ tema: runealfabetet 1/4

- ældre futhark (24 runer)

ƿ	ᚋ	ᚑ	ᚖ	ᚗ	᚛	ᚠ	ᚨ	ᚱ
f	u	þ	a	r	k	g	w	
<hr/>								
ᚱ	ᚦ	ᚢ	ᚦ	ᚨ	ᚱ	ᚷ	ᚹ	ᚺ
h	n	i	j	e ₂	p	z/R	s	
<hr/>								
ᚦ	ᚪ	ᚠ	ᚱ	ᚦ	ᚩ	ᚱ	ᚷ	ᚺ
t	b	e	m	l	η	d	o	

▸ tema: runealfabetet 2/4

- yngre futhark (16 runer)

ƿ	ᚋ	ᚔ	ᚕ	ᚖ	ᚗ	ᚘ	ᚙ
f	u	þ	ǫ	r	k	h	n
l	ǣ	h	ᚠ	ᚢ	ᚦ	ᚧ	ᚨ
i	a	s	t	b	m	l	R

▸ tema: runealfabetet 3/4

- middelalderruner

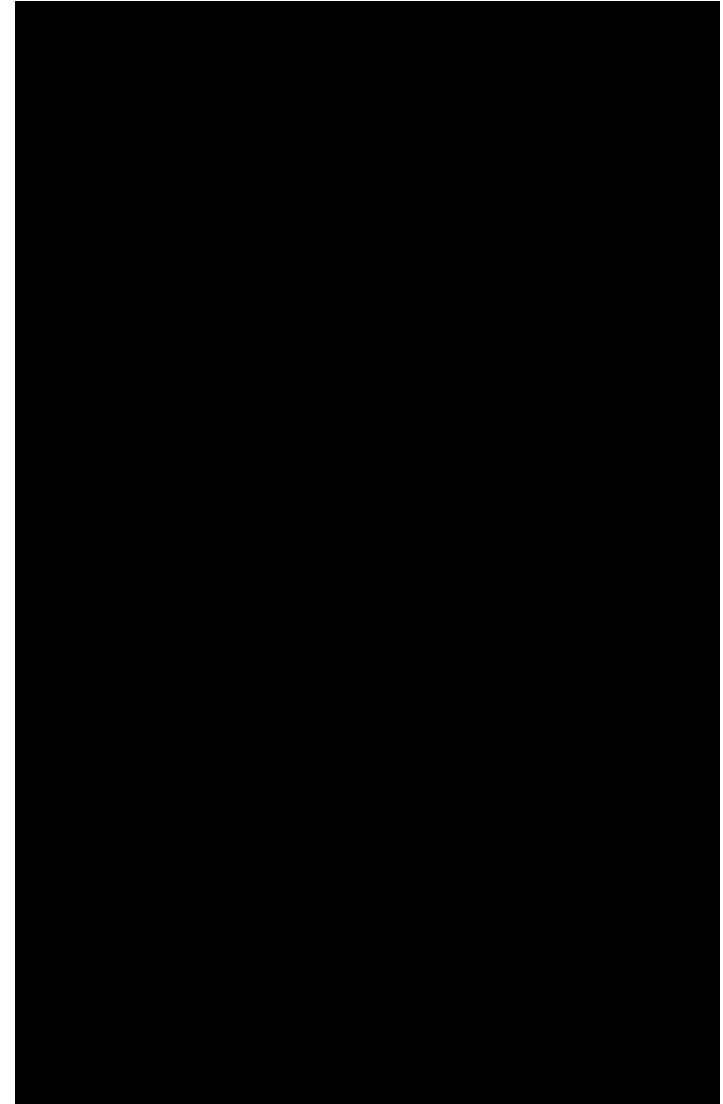
ᚠ	ᚢ	ᚦ	ᚨ	ᚫ	ᚱ	ᚷ	ᚹ	ᚰ	ᚱ
a	b	c	d	e	f	g	h	i	
ᚴ	ᚵ	ᚷ	ᚹ	ᚰ	ᚱ	ᚳ	ᚴ	ᚵ	ᚶ
k	l	m	n	o	p	r	s	t	
ᚷ	ᚹ	ᚰ	ᚱ	ᚳ	ᚴ	ᚵ			
þ/ð	u	v	y	z	æ	ø			

▸ tema: runealfabetet 4/4

- oprindelse
  - det etruskiske alfabet
  - det græske alfabet
  - det latinske alfabet
    - ᚸ – B   • ᚦ – L
    - ᚱ – F   • ᚱ – R
    - ᚨ – H   • ᚹ – T
    - ᚱ – I   • ᚱ – V

illustration fra Moltke, *Runerne i Danmark*

▸ workshop om eksamen

- 1 fonetisk, morfologisk, syntaktisk eller leksikalsk undersøgelse af en eller flere tekster
- 2 undersøgelse af et bestemt fonetisk, morfologisk, syntaktisk eller leksikalsk træk over en periode
- 3 Holbergs sprog
- 4 danske personnavne
- 5 danske dialekter
- 6 sprogholdninger
- 7 nye udviklinger i dansk
- 8 bandeord i dansk
- 9 engelsk indflydelse på dansk
- 10 retskrivning